

Državni zakonik

za

kraljevine in dežele v državnem zboru zastopane.

Kos VI. — Izdan in razposlan dne 2. marca 1872.

16.

Postava od 23. julija 1871,

s katero se novi red za mere in uteži ustanavlja.

S privolitvijo obeh zbornic državnega zbora ukazujem tako:

Člen I.

Postavna mera in utėž je na metru osnovana.

Meter je jednica dolgostne mere; iz metra izhajajo jednice plòskovni in telesni meri.

Kilogram, enak tėži kostkovnega (kubičnega) decimetra prekápane (destilovane), + 4 stopinje stodėlnega toplomera gorke vode v brezračnem prostoru, to je utėžna jednica.

Jednice mėr in utėžij se drobė in množė po desetinskem redu.

Člen II.

Prámera je tista steklena palica, katero ima c. kr. vlada, in o kateri se je našlo, da je — merjena v osi svojih kroglovitih koncev — ob toplíni tajóčega ledú enaka 999·99764 milimetrom právzornega metra (mètre prototype), hranjenega v francoskem državnem arhivu v Parizu.

Práutež je tist kilogram iz gorskega kristala, katerega ima c. kr. vlada, in o katerem se je našlo, da je v brezračnem prostoru enak 999997·8 miligramom právzornega kilograma (kilogramme prototype), hranjenega v francoskem državnem arhivu v Parizu.

Člen III.

Postavne mere in utėži so te:

A. Dolgostne mere.

Jednica	meter
Drobítev: decimeter, enak	$\frac{1}{10}$ metra,
centimeter „	$\frac{1}{100}$ „
milimeter „	$\frac{1}{1000}$ „
Množitev: kilometer, enak	1000 metrom,
mirijameter „	10.000 „

B. Ploskóvne mere.

- a) Splošne :
Kvadrati dolgostnih mer ;
- b) posebne :
mere zemljiškega površja.
Jednica : ar, enak 100 kvadratnim metrom.
Množitev : hektar, enak 100 arom.

C. Telesne mere.

- a) Splošne :
Kostke dolgostnih mer ;
- b) posebne :
posodne mere.
Jednica : liter, enak 1 kubičnemu (kostkovnemu) decimetru.
Drobitev : deciliter, enak $\frac{1}{10}$ litra,
centiliter, „ $\frac{1}{100}$ litra.
Množitev : hektoliter, „ 100 litrom.

D. Uteži.

- Jednica : kilogram.
Drobitev : dekagram, enak $\frac{1}{100}$ kilograma,
gram „ $\frac{1}{1000}$ „
decigram „ $\frac{1}{10000}$ „
centigram „ $\frac{1}{100000}$ „
miligram „ $\frac{1}{1000000}$ „
Množitev : bečva (tona), enaka 1000 kilogramom.

Člen IV.

Razmerje, katero velja mej novo in staro mero in utežjó, določuje se za trgovino tako :

- 1 meter = 0·5272916 Dunajskega sežnja.
1 „ = 3 črevljem 1 palcu $11^{\frac{580}{1000}}$ črtam.
1 „ = 1·286077 laktu (vatlu.)
1 kilometer = 0·131823 avst. milje (poštne milje).
1 mirijameter = 1·318229 avstr. milji (poštni milji).
1 centimeter = 0·094912 pestí.
1 Dunajski seženj = 1·896484 metru.
1 črevelj = 0·316081 metra.
1 laket (vatel) = 0·777558 metra.
1 avstr. (poštna) milja = 7·585936 kilometrom.
1 „ „ „ = 0·7585936 mirijametra.
1 pest = 10·53602 centimetrom.

Ploskóvne mere.

- 1 □ meter = 0·278036 □ sežnja.
1 „ = 10·00931 □ črevljem.
1 ar = 27·80364 □ sežnjem.
1 hektar = 1·737727 avstr. orali.
1 □ mirijameter = 1·737727 avstr. □ milji.

1 □ seženj	= 3·596652 □ metrom.
1 □ črevelj	= 0·099907 □ metra.
1 d. avstr. oral	= 57·54642 arom.
1 " " "	= 0·5754642 hektara.
1 avstr. □ milja	= 0·5754642 □ mirijametra.

Telesne mere.

1 kubični meter	= 0·146606 kubičnega sežnja.
1 " "	= 31·66695 kubičnim črevljem.
1 " seženj	= 6·820992 kubičnim metrom.
1 " črevelj	= 0·03157867 kubičnega metra.

Posodne mere za suho blago:

1 hektoliter	= 1·626365 Dunajskemu vaganu.
1 liter	= 0·01626365 Dunajskega vagana.
1 Dunajski vagan	= 0·6148682 hektolitra.
1 " "	= 61·48682 litrom.

Posodne mere za tekočine.

1 hektoliter	= 1·767129 Dunajskemu vedru.
1 liter	= 0·7068515 Dunajskega bokala (vrča).
1 Dunajsko vedro	= 0·565890 hektolitra.
1 Dunajski bokal	= 1·414724 litru.

Uteži.

1 kilogram	= 1·785523 Dunajskemu funtu.
	= 1 funtu 25 ¹³⁷ / ₁₀₀₀ lotom.
1 dekagram	= 0·571367 Dunajskega lota.
1 bečva	= 1785·523 Dunajskim funtom.
1 kilogram	= 2 colnima funtoma.
1 "	= 2·380697 lekarskima funtoma.
1 "	= 3·562928 Dunajskim markam srebr. vage.
1 gram	= 0·286459 zlatnika pri zlati vagi.
1 "	= 4·855099 Dunajskim karatom.
1 "	= 0·06 poštnega lota.
1 Dunajski funt	= 0·560060 kilograma.
1 " cent	= 56·0060 kilogramom.
1 " lot	= 1·750187 dekagramu.
1 colni cent	= 50 kilogramom.
1 colni funt	= 0·5 kilograma.
1 lekarski funt	= 0·420045 kilograma.
1 Dunajska marka srebra	= 0·280668 " "
1 zlatnik (cekin) pri zlati vagi	= 3·490896 gramom.
1 Dunajski karat	= 0·205969 grama.
1 poštni lot	= 16·666667 gramom.

Člen V.

Od 1. januarja 1876 naj se bodo v javnem trgovanji edino rabile mere in uteži, kakor so našteje v členu III.

Po tej dobi bode prepovedano v javnem trgovanji rabiti dotlej postavne mere in uteží ter tudi karat in težno mero za olje, na katerih mesto pridejo zgoraj imenovane mere in uteží.

A kar se tiče zemljišč, da bi se merila z novo mero, pooblaščena je vlada, po potrebi podaljšati dobo, v kateri se jim začno rabiti nove mere.

Člen VI.

Če kdo v javnem trgovanji porabi nepostavno mero, utěž in merilno pripravo (čl. V, XVII, XVIII), bode kaznjen s 5 do 100 gld. globe, ter mu se pobere vsa taka mera in utěž, a vrhu tega utegne biti sojen še po kazenski postavi. Ako v drugo ta prestopok storí, všteje mu se to pri odmerjanji kazni za zveksujočo okoljnost. Globa ide v zalog za uboge tistega kraja, v katerem se je prestopok storil.

Ako se globa ne more iztérjati, prihaja namesto nje na vsakih pet goldinarjev po en dan zapora.

Člen VII.

Pri zvrševanji pogodeb, ki so se pred omenjenim rokom (čl. V) in še po stari meri in uteží sklenile, treba preračun na nove mere opraviti po razmerji, povedanem v čl. IV.

Člen VIII.

Od 1. januarja 1873 bode dopuščeno v javnem trgovanji rabiti novo mero in utěž, ako bodo dotičniki enih misli o tem.

Obrtniki, kateri v kaki javni prodajalnici kupujejo in prodajejo, dolžni so, če hočejo novo mero in utěž rabiti, to rabo v prodajalnici z napisom na znanje dati in pristaviti razkazek (tabelo) o razmerji mej dozdanjo in novo mero in utežjó.

Člen IX.

Po potrjenih posnemkih prámere in prauteží (čl. II) napravijo se in pravično ohranijo pravilne (normalne) mere in uteží.

Člen X.

Da se zvršé tehnična dela, ki se tičejo naprave in potrditve posnemkov od prámere in prauteží, pravilnih mer in pravilnih utežij za meroizkusne uradove, in sploh zvrševanja te postave tikajoča se tehnična dela, potem da se stanoviten red v meri in vagi ohrani, ustanovi se za tehničen organ c. kr. prvomerska komisija stolujoča na Dunaji, katera začne svoja dela precej, kadar bode ta red za mere in uteží oznanjen.

Člen XI.

V javnem trgovanji se sme samo s prav preskušeni in štempljanimi merami, utežmi in vagami meriti in tehtati.

Mere, uteží in dotične priprave preskušajo in štempljavajo (cimentujejo) javni za to postavljeni meroizkusni uradovi, katerim se dadé potrebne normalije.

Za preskuševanje in štempljavanje bode se jemala pristojbina (davščina), katera se določi po upravnem potu z ozirom na deželna razmerja.

Člen XII.

Vino, pivo (ol) in žganje, prodajano v sodih, sme se kupcem izročati samo v takih sodih, na katerih je po propisu sè štempljem potrjeno, koliko litrov vsak drží.

Izimek veljá samo, kar se tiče tacega neavstrijskega vina, piva in žganja, katero se v prvotnih sodih dalje prodaje.

Člen XIII.

K preskusu in štemplju se pripuščajo samo te mere in uteži:

Dolgostne mere:

metrov 20, 10, 5, 4, 2, 1,
decimetrov 5, 2.

Posodne mere:

litrov 100, 50, 20, 10, 5, 2, 1,
decilitrov 5, 2, 1,
centilitrov 5, 2, 1.

Sme se tudi preskušati in štempljavati četrtinka hektolitra in dalje polovičavan liter.

Uteži:

kilogramov 20, 10, 5, 2, 1,
dekagramov 50, 20, 10, 5, 2, 1,
gramov 5, 2, 1.

Utežnim postavkom, služečim za prodajo zlatnine in srebrnine in za zdravilne uteži, naj se pridodade še uteži v centigramih po 50, 20, 10, 5, 2, 1; utežem za kovani denar in drago kamenje še uteži v miligramih po 5, 2, 1.

Za decimalne vage je najmanjša utėž 1 gram, za centezimalne 1 dekagram.

Za poskusno določilo žitne teže rabijo se poskusne uteži v gramih po 100, 40, 20, 10, 4, 2, 1, 0.4 in 0.2, ki veljajo petstoterno težo svojo, t. j. oziroma kilogramov 50, 20, 10, 5, 2, 1, 0.5, 0.2, 0.1. Za poskusno mero služi posodna mera (poskusni hektoliter), ki drži žita po teži enacega petstotinki teže polnega hektolitra.

Člen XIV.

Ukazoma se ustanovi, koliko se bode smelo pri potrjevanji in štempljavanji mér in utežij odstopati od prave vrednosti.

Člen XV.

Mere in uteži, namenjene, da se z njimi v javnem trgovanji meri in tehta, naj lastniki od časa do časa v rokih, ki jih postavljajo posebni propisi, dadé vnovič potrditi.

Če kdo v javnem trgovanji rabi take mere in uteži, katere od prave vrednosti bolj odstopajo nego postava (čl. XIV) dopušča, kaznuje se po določilih člena VI.

Člen XVI.

Raznovrstne, v členu XIII naštete vrste utežij naj se po vnani podobu lahko poznavaajo in razlikavajo.

Člen XVII.

Tista konjska moč, ki služi za jednico dinamične mere v obrtni mehaniki, postavlja se na 75 meterskih kilogramov, t. j. 75 kilogramov vzdignjenih v eni sekundi za meter visoko.

Ta izmera naj se v javnem trgovanji jemlje za podlogo, kadar se meri moč kake mašine ali kakega motorja, ali kadar je razsojati kak prepir.

Člen XVIII.

V javnem trgovanji se smejo samo prav štempljani alkoholometri, saharometri in plinomeri rabiti.

Nove plinomere je treba od 1. januarja 1873 uravnati tako, kakor ta postava določuje.

Člen XIX.

Ta postava se ne dotika morske milje, katera je enaka šestdesetini ravníkove (ekvatorijalne) stopinje, niti ne ladijne bečve, vvedene s postavo od 15. maja 1871, Drž. zak. št. 43, ki se rabi v pomorski vožnji.

Člen XX.

S posebnimi zvršilnimi ukazi se določi, kako bode c. kr. prvomerska komisija sestavljena in katero področje bode imela, kakšno navodilo dobodo javni meroizkusni uradovi, kako se mere in uteži preskušajo in štempljavajo, kakšno podobo in sestavo in kakšna znamenja bodo imele mere in uteži.

Člen XXI.

Zvršiti to postavo se naroča ministru za trgovino.

Na Dunaji, dne 23. julija 1871.

Franc Jožef s. r.

Hohenwart s. r.

Schäffle s. r.

17.

Ukaz trgovinskega ministerstva od 17. februarja 1872,

s katerim se v zvršitev člena X v redu za mere in uteži od 23. julija 1871 postavlja prvomerska komisija.

§. 1.

Prvomerska komisija je najvišji tehnični organ za mero in utež. Ona je pod trgovinskim ministrom, ima svoj sedež na Dunaji ter se imenuje: C. kr. prvomerska komisija (Normalaichungs-Commission.)

§. 2.

Prvomerska komisija uravnjuje vse stvari, ki se tičejo tehnične strani meroizkusja, ter čuje nad tem, da se meroizkusje povsod po soglasnih propisih opravlja.

Posebno je dolžnost prvomerske komisije:

1. Izdajati propise ali ukaze o merah in utežéh, iz česa naj bodo narejene, kakšno podobo, kakšno oznamenilo in drugo svojstvo naj imajo, in tako tudi o mejah, ki morajo, kar se tiče pogreškov, meroizkusnim uradom biti neprestopne; določevati, katere vrste tehnic

smejo služiti v javnem trgovanji ali za kak poseben namen ter postavljati uvete (pogoje), s katerimi se bodo smele dati štempljati; dalje zapovedati, kar bode treba, onapravi drugih mernih orodij, ki red za mere in uteži o njih govori, in štempljev, kakor tudi razločevati, če se bodo smele rabiti kake druge priprave za preskuševanje in štempljanje mer in utežij.

2. Napravljati in potrjevati posnemke prámer, pravilne mere in uteži in normalije dalje skrbeti za to, da meroizkusni uradovi normalije in potrebne priprave za preskuševanje dobodo.

3. Ustanoviti, kako naj se postopa pri preskuševanju in štempljanji mer in utežij, dajati nasvete o pristojbinah (davščinah), ki jih bodo meroizkusni uradi pobirali, in zadnjič prigledovati tehnične nadzorne oblasti.

§. 3.

Kar se tiče sestave, to so v prvomerski komisiji:

1. Ravnatelj,
2. privrščeni udje, kateri se ob slučajih, s tem ukazom določenih, z ravnateljem prvosednikom shajajo, da se vkup posvetujejo.

Sestava komisije se uradno razglasuje.

§. 4.

Ravnatelja, komur pristoji naslov in značaj pravega ministerijalnega svetovalca, imenuje Njegovo Veličanstvo po nasvetu trgovinskega ministra.

Privrščene ude (privrstnike), katerih število se določi po potrebi, poklicuje trgovinski minister po ravnateljevem nasvetu vsacega na 5 let. Oni ne prejemaajo nagrade za svoj trud, ali vendar dobivajo, ako ne stanujejo na Dunaji (v Beču), dnine (dijete) in potnino, kolikorkrat se pokličejo, in to po VI. dijetnem razredu, ako nimajo zakonite pravice do večje pristojbine.

§. 5.

V celokupnem zboru se bode sklepalo o vseh naredbah občne važnosti, ki jih mora prvomerska komisija ukazati ali pripravljati, sosebno o ustanovitvi znanstvenih načel, katerih se bode držati pri narejanji kake mere in uteži, o meroizkusnem redu, kako naj se spiše, o nasvetih, ki jih je postaviti, kar se tiče pristojbin, o kaki njihovi predrugačbi in dopolnitvi, o navodilih, ki naj se dadó meroizkusnim urādom, in o policijskih propisih, kar se tiče mere in uteži, ako bi komisija utegnila katere nasvetovati.

§. 6.

Ravnatelj sklicuje celokupni zbor po potrebi, a najmenj enkrat v letu ter naznanja stvari, o katerih bode posvetovanje. Vrhu tega se sme ob nujnih slučajih ali ob kaki menj važni priliki posvetovanje in sklepanje opraviti tudi s pismenimi glasovi, razen ako bi vsaj dva komisijska uda zahtevala ustnega posvetovanja.

Da kateri sklep celokupnega zbora veljá, potrebna je večina glasov od vseh pričujočih, in pri pismenem sklepanji večina tistih spisanih glasov, ki so prišli do roka po ravnatelji postavljenega. Kadar se pismeni glasovi razcepijo, da se ne dobode nadpolovična večina, in če se taka večina tudi s ponovljenim pismenim glasovanjem ne dá doseči, naj se napravi novo ustno glasovanje v celokupnem zboru.

Kadar je po enóliko dvojnih glasov, obveljá tisto mnenje, kateremu ravnatelj pristopi.

Kadar ravnatelj vsled kake ovíre ne more biti za prvosednika, nadomešča ga najstarejši izmed privrščenih udov.

§. 7.

Pod odgovornostjo ravnateljevo, ki naj podpisuje vse odpravke prvomerske komisije, pripravljajo se predloge celokupnemu zboru, da se bode o njih posvetoval, ter se zvršujejo vsa opravila prvomerske komisije, katera niso v §. 5 celokupnemu zboru prihranjena.

Ravnatelj ima pod svojo odgovornostjo oblast, izročiti posamezna opravila ali cele oddelke opravil, ki so tehnične vrste, udom na Dunaji stanujočim, kateri za svoj trud primerno plačilo dobivajo.

Ako bi ovira, ki ravnatelju brani službo opravljati, dalje časa trpela, določi mu trgovinski minister po njegovem nasvetu namestnika izmed privrščenihi udov, kateri na Dunaji stanujejo.

§. 8.

Za oskrbovanje opravil prvomerske komisije pridano je ravnatelju potrebno uradniško osebje. To osebje obsega poleg uradnikov, ki so stanovitno v službo vzeti, tudi ljudi, ki le nekaj časa delati pomagajo. Take sprejemlje ravnatelj v službo po potrebi in tako, da jih more odpraviti, kadar hoče.

§. 9.

Stanovitni uradniki so en ministerijalni tajnik, en ministerijalni koncipist, dva tehnična uradnika z naslovom: višji nadzornik in nadzornik, en računarski in en pisarnični oficijal.

Stanovitni uradniki, razen obeh tehnikov, spadajo v konkretalni stan trgovinskega ministerstva, in trgovinski minister jih odkazuje prvomerski komisiji. Tehnična uradnika imenuje trgovinski minister.

§. 10.

Ravnatelj naj vsako leto v roku, ki mu ga postavi trgovinski minister, spiše preudarek dohodkov in troškov, ki jih je pričakovati v prihodnjem letu, ter naj ga položi pred trgovinskega ministra, da ga potrdi in v državni preudarek (budget) dene. Takisto naj tudi vsako leto najpozneje do konca februarja podá trgovinskemu ministru letni račun ter naj mu pridene pregled zaloge na blagu z razkazom, za koliko se je ta zaloga pomnožila in umanjšala, in z dotičnimi preglednimi zapisniki.

§. 11.

Ravnatelj ima polno pravico nakazovanja med mejami zneskov na vsak mesec za izdaje odprtih, kakor to določuje dovoljeni preudarek, katerega posameznih predelkov (rubrik) se mu je držati. Ministerijalna izplačevalnica, katera se zaklada s potrebno mesečno založbo, bode na ravnateljev pismen nakaz plačila opravljala, dohodke prejerala in o obojem račun pisala.

§. 12.

Prvomerska komisija občuje neposrednje s tehničnimi nadzornimi organi ter ima oblast, dajati jim potrebne ukaze o stvaréh svojega področja.

§. 13.

Prvomerska komisija je dolžna vsako leto trgovinskemu ministru na podlogi opravihih pregledov, ki jih prejme od nadzornih organov, podati splošno poročilo o stanu meroizkusja in tudi o svojem delovanji.